

СТИЛІСТИЧНЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИНТАКСИЧНИХ ФІГУР В ОДАХ ГОРАЦІЯ

Досліджено стилістичне функціонування синтаксичних фігур в одах Горация (65–8 рр. до н. е.) – одного з найяскравіших поетів епохи принципату Августа. Підкреслено, що стилістичним фігурам синтаксису відведена експресивна роль – вони підсилюють емоційно-змістову виразність. Розглянуто інверсію, гіпербатон, асиндетон, полісиндетон, паралелізм, хіазм.

Ключові слова: Гораций, фігура, інверсія, гіпербатон, асиндетон, полісиндетон, паралелізм, хіазм.

В останні десятиліття предметом наукового зацікавлення як вітчизняних вчених, так і зарубіжних є дослідження індивідуального стилю письменників, особливостей їх мовотворчості, що зумовлюють створення індивідуальних авторських мовних картин світу [2; 3; 16]. Наша стаття продовжить цю тенденцію на прикладі од поета “золотої середини” епохи принципату Августа – Квінта Горация Флакка (65–8 рр. до н. е.), творчість якого справила вагомий вплив на європейську літературу.

Актуальність дослідження зумовлена відсутністю у вітчизняній науці ґрунтовних наукових праць, присвячених вивченню синтаксичних фігур в одах Горация. Окремі аспекти подібного дослідження висвітлені у низці публікацій відомого українського вченого, письменника і перекладача Андрія Содомори [5; 6; 7; 8; 9; 10; 11; 12; 13; 14].

Мета нашої статті – дослідити стилістичне функціонування синтаксичних фігур в одах Горация. Досягнення мети передбачає виконання таких завдань:

- 1) визначити корпус синтаксичних фігур в одах;
- 2) проаналізувати стилістичне функціонування інверсії, гіпербатону, паралелізму, хіазму, асиндетону, полісиндетону.

Об'єктом дослідження є 103 оди Горация.

Значні стилістичні можливості з-поміж синтаксичних засобів образності мови мають синтаксичні стилістичні фігури. Ще риторика Арістотеля детально кваліфікувала особливі засоби синтаксичної організації ораторського мистецтва – фігури, які сприяли посиленню впливу на читача. Всі вони стосувалися порядку слів у реченні. Значення кожної з фігур змінювалося зі зміною епох і естетичних смаків. В одах Горация стилістичним фігурам синтаксису відведена експресивна роль – вони підсилюють емоційно-змістову виразність.

З цієї метою поет вживає незвичайний порядок слів – **інверсію** (лат. *inversio* – перевертан-

ня, переставляння) – одну зі стилістичних фігур поетичного мовлення, яка полягає в незвичному розташуванні слів у реченні з очевидним порушенням синтаксичної конструкції задля емоційно-сміслового увиразнення певного вислову [4, с. 311]. Така перестановка слів привертає увагу, набуває особливої стилістичної конотації, сприяє ритмічно-мелодійній організації тексту.

В одах зустрічаємо інверсію *займенників, сполучників і прийменників*.

Найчастішою є інверсія *відносного займенника*: *Piscium et summa genus haesit ulmo, / Nota quae sedes fuerat columbis, / Et superiecto pavidae natarunt / Aequare dammae* (С.I.2,9-12). Інверсія в даному випадку підкреслює трагічність ситуації. В оді I.14,17-20 інверсія сприяє передачі хвилювання за долю республіки: *Nuper sollicitum // quae mihi taedium, / Nunc desiderium curaque non levis, / Interfusa nitentes / Vites aequora Cycladas*. Але не завжди відносний займенник вживається інверсивно. Про це свідчить приклад з оди: *Gratia cum Nymphis geminisque sororibus audet / Ducere nuda choros. / Immortalia ne speres, monet annus et alium / Quae rapit hora diem* (С.IV.7,5-8).

Інверсія *титального займенника* зустрічається в С.I.29,5-10: *...Quae tibi virginum / Sponso peccato barbara serviet? / Puer quis ex aula capillis / Ad cyathum statuetur unctis, / Doctus sagittas tendere Sericas / Arcu paterno?* Ця ода є звертанням до Ікція, філософа і друга Горация, і в ній поет інверсією хоче підкреслити, що не можна міняти друзів на іспанський панцир.

Інверсія *неозначеного займенника* в оді IV.2,1-4: *Pindarum quisquis studet aemulari / Iule, ceratis ope Daedalea / Nititur pinnis vitreo daturus / Nomina ponto*. Інверсією *quisquis* поет хоче підкреслити велич Піндара.

Проте інколи неозначений займенник *quisquisque* розділений в одах Горация *тмезою*: *Cessat voluntas? Non alia bibam / Mercede. Quae te cumque domat Venus, / Non erubescendis adurit / Ignibus ingenuoque semper / Amore peccas* (С.I.27,13-17).

Інверсія *сполучників* розташована на другому чи третьому місці у реченні *dum*: *Pliae dum se nimium quaerenti / Iactat ultorem, vagus et sinistra / Labitur ripa Iove non probante u- / horius amnis* (С.I.2,17-20).

Однак сполучник *dum* у Горация переважно не інверсований: *Namque me silva lupus in Sabina, / Dum meam canto Lalagen et ultra / Terminum curis vagor expedites, / Fugit inermem* (С.I.22,9-12).

Інверсивно вживаються також інші сполуч-

ники, але в одах маємо поодинокі випадки такого вживання: *ne*: Terruit gentes / grave ne rediret / Saeculum Pyrrhae nova monstra questae (C.I.2,5-6); *nisi*: Te boves olim nisi reddidisses / Per dolum amotas, puerum minaci / Voce dum terret, viduus pharetra / Risit Apollo (C.I.10,9-12); *postquam*: Barbarae postquam cecidere turmae / Thessalo victore et adeptus Hector / Tradidit fessis leviora tolli / Pergama Grais (C.II.4,9-12); *quamvis*: Ceteris maior, tibi miles inpar / Filius quamvis Thetidis marinae / Dardanas turres quateret tremenda / Cuspide pugna (C.IV.6,5-8); *quia*: Vixere fortes ante Agamemnona / Multi; sed omnes inlacrimabiles / Urgentur ignotique longa / Nocte, carent quia vate sacro (C.IV.9,25-28); *quod*: Laeta quod pubes hedera virenti / Gaudeat pulla magis atque myrto, / Aridas fronds Hiemis sodali / Dedicet Euro (C.I.25,17-20); *quotiens*: Multa Dircaeum levat aura cysnum, / Tendit, Antoni, quotiens in altos / Nubium tractus (C.IV.2,25-27); *cum*: Pastor cum traheret per freta navibus / Idaeis Helenen perfidus hospitam (C.I.15,1-2); *sed*: Doctrina sed vim promovet insitam, / Rectique cultus pectora roborant (C.IV.4,33-34); *si*: Non Liber aequae, non acuta / Si geminant Corybantes aera, / Tristes ut irae (C.I.16,7-9); *simul* (завжди інверсивне в одах): Iam te premet nox fabulaeque Manes / Et domus exilis Plutonia; quo simul mearis, / Nec regna vini sortiere talis (C.I.4,16-18); *ubi*: Ver ubi longum tepidasque praebet / Iuppiter brumas (C.II.6,17-18); *nam*: Siccis omnia nam dura deus proposuit neque / Mordaces aliter diffugiunt sollicitudines (C.I.18,3-4); *etenim*: Tutus bos etenim rura perambulat, / Nutrit farra Ceres almaque Faustitas, / Pacatum volitant per mare navitae (C.IV.5,17-19); *sed*: Doctrina sed vim promovet insitam, / Rectique cultus pectora roborant (C.IV.4,33-34); *et*: Piscium et summa genus haeset ulmo, / Nota quae sedes fuerat columbis (C.I.2,9-10); *nec*: Cur neque militares / Inter aequales equitat, gallica nec lupatis / Temperat ora frenis? (C.I.8,5-7); *ut comparativum*: Albus ut obscuro deterget nubila coelo / Saepae Notus neque parturit imbres / Perpetuo (C.I.7,15-17); *ut finale*: ... accipiter velut / Molles columbas aut leporem citus / Venator in campis nivalis / Haemoniae, daret ut catenis / Fatale monstrum (C.I.37,17-21).

Дієслова у Горація при інверсії сполучників частіше розташовані перед ними: datus in theatro cum tibi plausus (C.I.20,3); C.I.37,20: daret ut catenis Fatale monstrum (C.I.37,20).

Горацій вживав інверсію *часток* *-que, -ve, -ne* для підкреслення і виділення окремих членів речення, напр.: *que*: Ne u quotiens fidem / Mutatos que deos flebit et aspera / Nigris aequora ventis / Emirabitur insolens (C.I.5,5-8); *ve*: Aut in umbrosis Heliconis oris / Aut super Pindo gelidove in Haemo? / Unde vocalem temere insecutae / Orphea silvae (C.I.12,5-8).

Інверсуються і *прийменники*: *inter*: Quos inter Augustus recumbens / Purpureo bibet ore nectar (C.III.3,11-12). Поодинокими є інверсійні вживання прийменників *praeter*: Nuper in pratis studiosa florum et / Debitae Nymphis opifex coronae / Noct sublustri nihil astra praeter / Vidit et undas (C.III.27,29-32); *circum*: Te greges centum Siculaeque circum / Mugiunt vaccae, tibi tollit hinnitum / Apta quadrigis equa, te bis Afro / Murice tinctae / Vestiunt lanae (C.II.16,33-37); *in*: один раз випущений, один раз інверсований в оді Горація: Quae nemora aut quos agor in specus, Velox mente nova? (C.III.25,2-3).

Зазначимо, що інверсія – один з улюблених способів словопорядку в одах Горація, особливість його ідіостилу. При цьому слово, яке отримує незвичне місце, стає помітнішим, підкреслюється його значення в контексті.

Горацій застосовує в одах **гіпербатон** як вид інверсії – тобто розділяє слова, які граматично зв'язані, словами менш важливими для виділення значення окремого члена речення [4, с.98]. Цією фігурою роз'єднуються переважно **іменники** та означення до них. Напр.: Quo nos cumque feret melior fortuna parente, / Ibimus, o socii comitesque! / Nil desperandum Teucro duce et auspice Teucro / Certus enim promisit Apollo / Ambiquam tellure nova Salamina futuram (C.I.7,25-29).

Горацій дуже часто й різноманітно роз'єднує слова, щоб ще більше зв'язати їх між собою, чим посилює експресію.

1. Роз'єднуються слова, які мали б стояти поряд, і розташовуються одне на початку, інше – в кінці рядка: Myrtoum pavidus nauta secet mare (C.I.1,14);

Найефективнішим, на нашу думку, є роз'єднання слів, які, за *Асклепиадовою строфічною будовою*, мали б стояти поряд у кінці рядка: Vos Tempe totidem tollite laudibus / Natalemque, mares, Delon Apollinis, / Insignemque pharetra / Fraternaque umerum lyra. / Haec bellum lacrimosum, hic miseram famem / Pestemque a populo et principe Caesare in / Persas atque Britannos / Vestra motus aget prece (C.I.21,9-16).

У кінці *Алкеєвої строфи*: Paulum severae Musa tragoediae / Desit theatris: mox ubi publicas / Res ordinaries, grande munus / Cecropio repetet Cothurno / Insigne maestis praesidium reis / Et consulenti, Pollio, curiae, / Cui laurus aeternos honores / Dalmatico reperit triumpho (C.II.1,9-16)

2. Розділяються семантично і граматично зв'язані слова в такий спосіб, що одне залишається на початку рядка, друге відноситься в кінець наступного рядка: Proximos illi tamen occupavit / Pallas honores (C.I.12,19-20).

3. Слова, які мали б стояти поряд, розташовуються так, що одне знаходиться у кінці одного

рядка, інше – на початку іншого рядка, *але не суміжного з ним*. Напр.: Me tabula sacer / Votiva paries indicat uvida / Suspendisse potenti / Vestimenta maris deo (C.I.5,13-16).

4. Обидва слова, які зв'язані семантично і граматично, розділяються таким способом, що вони опиняються в тому самому місці рядка:

а) на початку рядків, які розташовані один за одним: Te sanam magni Iovi et deorum / Nuntium curvaeque lyrae parentem / Callidum quidquid placuit, iocoso / Condere furto (C.I.10,5-8);

б) на початку рядків, які не є суміжними: Vernique iam nimbis remotis / Insolitos docuere nissus / Venti paventem (C.IV.4,7-9).

5. Розділяються слова в такий спосіб, що одне і друге розташовані в кінці:

а) суміжних рядків: Vidimus flavum Tiberim retortis / Litore Etrusco violenter undis (C.I.2,13-14);

б) у кінці *Сапфічної і Алкеевої строфи*, напр.: Omne cum Proteus pecus egit altos / Visere montes (C.I.2,7-8); Prece qua fatigent / Virgines sanctae minus audientem / Carmine Vestam (C.I.2,26-28); такий спосіб перестановки найчастіше зустрічається в одах Горация;

в) у кінці рядків, які не є суміжними (*трапляється рідко*): Concines maiore poeta plectro / Caesarem, quandoque trahet feroces / Per sacrum clivum merita decorus / Fronde Sygambros (C.VI.2,33-36).

Найоригінальнішими і найвдалішими, на нашу думку, прикладами *гіпербатона* є: C.I.22,9-12 і C.III.4,9-12, у яких поет розділяє слова так, що *одне розташовує (паралельно другому) на початку строфи, інше – в кінці*. Напр.: Namque me silva lupus in Sabina / Dum meam canto Lagen et ultra / Terminum curis vagor expedites / Fugit inermem (C.I.22,9-12); Me fabulosae Volture in Apulo / Altricis extra limen Apuliae / Ludo fatigatumque somno / Fronde nova puerum palumbes / Texere (C.III.4,9-13).

Отже, Гораций у своїх одах часто й різноманітно роз'єднує слова, щоб виокремити значення слова, підкреслити його смислову або експресивну роль у контексті.

Тогочасні поети для посилення мовної виразності часто застосовували **паралелізм**, тобто стилістичну фігуру, яка ґрунтується на паралельному зображенні двох (інколи трьох і більше) явищ з різних сфер життя, показі одних явищ на фоні інших – за аналогією, зіставленні їх – переважно за ознакою дії [4, с. 298]; а також різновид паралелізму – **хіазм**, тобто мовностилістичний прийом, який полягає в перестановці головних членів речення [4, с. 457]. Це вважалося еталоном поетичної довершеності й вишуканості в гуртку Мецената.

Для од Горация характерне часте вживання і паралелізму, і хіазму, які будуються на зіставленнях:

- суміжних (continua) або розділених (interrupta);

- двочленних (bimembris), тричленних (trimembris) або багаточленних (plurium membrorum);
- простих (simplex) або складних (composita).

Прикладом *суміжного паралелізму* (parallelismus continuus) є рядки з оди IV.6,21-24: Ni tuis flexus Venerisque gratae / Venerisque gratae / Vocibus divum pater adnuisset / Rebus Aeneae potiore ductos / Alite muros. *Суміжний хіазм* (chiasmus continuus) спостерігаємо в C.I.7,26-29: Ibimus, o socii comitesque! / Nil desperandum Teucro duce et auspice Teucro: / Certus enim promisit Apollo / Ambiguam tellure nova Salamina futuram. *Розділений (interruptus) паралелізм*: Aptum dicet equis Argos ditesque Mycenae / Me nec tam patiens Lacedaemon / Nec tam Larisae percussit campus opimae, / Quam domus Albunae resonantis / Et praecipuus Anio ac Tiburni lucus et uda / Mobilibus pomaria rivis (C.I.7,9-14).

Структурно обидві фігури *двочленні, тричленні, багаточленні*. Напр.:

- *паралелізм двочленний* (parallelismus bimembris): ...Sapies, vina liques, et spatio brevi / Spem longam reseces. Dum loquimur, fugerit invida / Aetas (C.I.11,6-7);

- *хіазм двочленний* (chiasmus bimembris): Fors et / Debita iura vicesque superbae / Te manent ipsum: precibus non linquar inultis / Teque piacula nulla resolvent (C.I.28,31-34).

В одах Горация є багато прикладів використання паралелізмів-дієслів та паралелізмів-іменників. Поет розташовує *чотири іменники*:

а) *паралельно*: vel Baccho Thebae vel Apolline Delphos / Insignes aut Thessala Tempe (C.I.7,3);

б) *хіазматично*: Aetherias temptasse domos animoque rotundum / Percurrisse polum morituro. / Occidit et Pelopis genitor conviva deorum / Tithonusque remotus in auras (C.I.28,5-8).

Дієслова та іменники:

а) *паралельно*: Nunc et in umbrosis Fauno decet immolare lucis, / Seu poscat agna sive malit haedo (C.I.4,11-12);

б) *хіазматично*: Rectius vives, Licini, neque altum / Semper urguendo neque, dum procellas / Cautus horrescis, nimium premendo / Litus iniquum (C.II.10,1-4).

У мові Горация фіксуємо:

- *тричленний паралелізм* (parallelismus trimembris) - Si proprio condidit horreo / Quidquid de Lybycis verritur areis (C.II.9-10);

- *тричленний хіазм* (chiasmus trimembris) - Impium / Lenite clamorem, sodales, / Et cubito remanete presso (C.I.27,6-8);

- *чотиричленний паралелізм* (parallelismus quatuor membrorum): Caelo tonantem credidimus Iovem / Regnare: praesens divus habebitur / Augustus

tus adiectis Britannis / Imperio gravibusque Persis (С.ІІІ.5,1-4);

- *чотиричленний хіазм* (chiasmus quatuor membrorum): Non semper imbres nubibus hispidos / Manant in agros aut mare Caspium / Vexant inaequales procellae / Usque... (С.ІІ.9,1);

- *паралелізми з п'яти членів* (parallelismus quinque membrorum): Mox in ovilia / Demisit hostem vividus impetus / Nunc in reluctantes dracones / Egit amor dapis atque pugnae (С.ІV.4,9-12);

- *хіазм з п'яти членів* (chiasmus quinque membrorum): Cur invidendis postibus et novo, / Sublime ritu moliar atrium? / Cur valle permutem Sabina / Divitias operosiores? (С.ІІІ.1,45). Тут спостерігаємо відповідність: invidendis – operosiores; postibus – divitias; sublime – Sabina; moliar – permutem; atrium – valle.

Прості або складні фігури (simplex aut composita), побудовані на паралелізмі, презентують:

а) *численні паралелізми*: Pallida Mors aequo pulsat pede pauperum tabernas / Regumque turre (С.І.4,13-14);

б) *численні хіазми*: Tristes ut irae, quas neque Noricus / Deterret ensis mare naufragum / Nec saevus ignis nec tremendo / Iuppiter ipse ruens tumultu (С.І.16,9-12);

в) *за паралелізмом іде хіазм*: Diffugere nives redeunt jam gramina campis / Arboribusque comae (С.ІV.7,1);

г) *за хіазмом іде паралелізм*: Quamquam sidere pulchrior / Ille est tu levior cortice et improbo / Iracundior Hadria (С.ІІІ.9,21-23);

д) *паралелізми, пов'язані з допомогою хіазму*: At volgus infidum et meretrix retro / Periura cedit, diffugiunt cadis / Cum faece siccatis amici / Ferre iugum pariter dolosi (С.І.35,25-28).

Найчастіше вживана в одах Горация є *двочленна фігура*, в якій різноманітно поєднані два іменники з двома прикметниками. Наявні 12 різновидів цієї фігури. Схематично вони виглядають так:

1. *ab AB* (23 вживання) – фігура найчастіше вживана: Et superiecto ravidae natarunt / Aeque dammae (С.І.2,11) (тут *A, B* – іменники, *a, b* – прикметники).

2. *AB ab* (3 вживання): Sororum / Fila trium patiuntur atra (С.ІІ.3,15).

3. *aA bB* (4 вживання) : Solvitur acris hiemps grata vice veris et Favoni (С.І.4,1).

4. *Aa Bb* (3 вживання): Vitae summa brevis spem nos vetat incohare longam (С.І.4,15).

5. *ab BA* (13 вживань): Cui fragilem truci / Conmisit pelago ratem (С.І.3,10-11).

6. *aB bA* (13 вживань): Ambiquam tellure nova Salamina futuram (С.І.7,29).

7. *AB ba* (1 вживання): Ut Proetum mulier perfida credulum (С.ІІІ.7,13).

8. *Ab Ba* (4 вживання): Ad aquae lene caput sacrae (С.І.1,22).

9. *aA Bb* (9 вживань): Qui feros cultus hominum recentum (С.І.10,2).

10. *Aa bB* (8 вживань): Animaque magnae / Prodigum paulum (С.І.12,37-38).

11. *aB Ab* (4 вживання): Gelidaque divos / Morte carentes (С.ІІ.8,11-12).

12. *Ab aB* (9 вживань): Metaque fervidis / Evitata rotis (С.І.1,4-5).

У цих фігурах різна *позиція дієслів*.

1. *На першому місці*: Abstulit clarum cita mors Achillem (С.ІІ.16,29).

2. *На другому місці*: Vile potabis modicis Sabinum / Cantharis (С.І.20,1-2).

3. *У середині речення*: Omne saepe movet urna nomen (С.ІІІ.1,16).

4. *Перед останнім словом*: Arcanum iocoso / Consilium retegis Lyaeo (С.ІІІ.21,15-16).

5. *На останньому місці*: Nullum / Saeva caput Proserpina fugit (С.І.28,19-20).

Цікавим і стилістично ефективним є, на наш погляд, поєднання трьох іменників із прикметниками. Напр.:

abc ABC: Latentis proditor intimo / Gratus puellae risus ab angulo (С.І.9,21-22);

aBACbc: Inane lymphae / Dolium fundo pereuntis imo (С.ІІІ.11,26-27);

aABbcC: Post certas hiemes uret Achaicus / Ignis Iliacas domos (С.І.15,35-36);

aABbcC: Seu mihi frigidum / Praeneste seu Tibur supinum / Seu liquidae placuere Baiae (С.ІІІ.4,22-24).

Отже, Гораций демонструє вигадливість і майстерність у застосуванні *паралелізму* і його різновиду – *хіазму*, які забезпечують композиційну і смислово виразність, симетрію мовного матеріалу в його образотворчій функції.

Для стилю Горация характерне *асиндетичне* поєднання речень: Virtus repulsae nescia sordidae / Intaminatis fulget honoribus / Nec sumit aut ponit secures / Arbitrio popularis auae (С.ІІ.2,17-24).

Асиндетон – фігура поетичної мови, коли спеціально пропускаються сполучники між однорідними членами речення, щоб надати розповіді стрімкості, відтворити швидкий рух, раптову зміну явищ або надати їй більшої виразності [4, с.48].

Для ліричних поетів того часу було характерно викладати думки стисло, економно, без сполучників, що сприяло дотриманню постулату brevitas eloquendi (лаконічності висловлювання).

Більшість од Горация демонструють прийом асиндетичної (безсполучникової) побудови тексту. Ефект від використання цієї фігури надзвичайно великий, оскільки асиндетон – це не просто ефект лаконізму і компактності висловлення думок, енергетичний характер викладу – це ще й

напруженість змісту і ритму і, що найголовніше, – експресивність. Напр.: *Luctantem Icaris fluctibus Africum / Mercator metuens otium et oppidi / Laudat rura sui; mox reficit rates / Quassas, indocilis pauperiem pati* (C.I.1,15-18).

Горацій нерідко вводить безсполучникові вислови, якими він має намір стверджувати те, про що вже сказав: *Audax omnia perpeti / Gens humana ruit per vetitum nefas. / Audax Iapeti genus / Ignem fraude mala gentibus intulit* (C.I.3,25-29).

У межах речення його частини поет поєднує *полісиндетично*. **Полісиндетон** (грецьк. *poly* – багато і *syndeton* – зв'язане) – одна з фігур поетичної мови, яка полягає у повторенні однакових сполучників. Ним письменник досягає уповільнення розповіді, більшого її розчленування, а одночасно посилює семантичні зв'язки між словами чи групами слів, що з'єднані сполучниками [15, с.41]. Уже в „Риторичі до Гереннія” визначена здатність полісиндетону створювати ефект сповільненої дії [1, с.284].

Горацій різноманітно і загалом вдало використовує полісиндетон, підкреслюючи і виділяючи елементи думки, чим підвищує їх змістову значущість. Напр.:

1. *et* повторюється двічі: *Maecenas atavis edite regibus, / O et praesidium et dulce decus meum. / Sunt quos curriculo pulverem Olympicum / Collegisse iuvat metaque fervidis* (C.I.1,1-4); *et* повторюється тричі в іншій оді: *Et ture et fidibus iuvat / Placare et vituli sanguine debito* (C.I.36,1-2).

У цій же оді автор повторює шість разів *neu* (*neve*), завдяки чому передає радість повернення: *Cressa ne careat pulchra dies nota, / Neu promptae modus amphorae, / Neu morem in Salium sit requies pedum, / Neu desint epulis rosae / Neu vivax apium neu breve lilium; / Nec multi Damalis meri / Bassum threicia vincat amystide. / Omnes in Damalin putres / Deponent oculos, nec Damalis novo.*

2. *neque* – *neque* або *nec* – *nec* найчастіше повторюється на початку рядка: *Ac neque iam stabulis gaudet pecus aut arator igni, / Nec prata canis albicant pruinis* (C.I.4,3-4).

В оді II.12,2-5: *nec* повторюється тричі: *Nec dirum Hannibalem nec Siculum mare / Poeno purpureum sanguine mollibus / Aptari citharae modis, / Nec saevos Lapithas et nimium mero;*

3. *nec* (*neque*) повторюється чотири рази: *Nos, Agrippa, neque haec dicere nec gravem / Pelidae stomachum cedere nescii / Nec cursus duplicis per mare Ulixei / Nec saevam Pelopis domum* (C.I.6,5-8).

Наведемо системно явища полісиндетону в проаналізованих текстах:

et – *que*: *Sit modus lasso maris et viarum / Militiaeque* (C.II.6,7-8);

et – *et* – *que*: *Nunc et campus et areae / Lenes-*

que (C.I.9,18-19);

que – *que*: *Insignemque phareta / Fraternaue umerum lyra* (C.I.21,11-12);

et – *que* – *que*: *Plorat et vires animumque morresque* (C.IV.2,22);

que – *et* – *et*: *Stirpesque raptas et decus et domos* (C.III.29,37);

et – *et*; *nec* – *nec*: *Frui paratis et valido mihi, / Latoe, dones et precor integra / Cum mente, nec turpem senectam / Degere nec cithara carentem* (C.I.31,17-20);

atque – *et* – *que*: *Audiat Lyde scelus atque notas / Virginum poenas et inane lymphae / Dolium fundo pereuntis imo / Seraque fata* (C.III.11,25-28);

que – *et* – *atque*: *Vinique fontem lactis et uberes / Cantare rivos atque truncis* (C.II.19,10-12);

aut – *aut* (найчастіше вживається на початку рядка); *Aut* in umbrosis Heliconis oris / *Aut* super Pindo gelidove in Haemo? (C.I.12,5-6);

aut – *aut* – *ve* – *vel* – *vel* – *aut*: *Landabunt alii claram Rhodon aut Mytilenen / Aut Epheson bimariseve Corynthis / Moenia vel Baccho Thebas vel Apolline Delphos / Insignes aut Thessala Tempe* (C.I.7,1-4);

sive – *sive* або *seu* – *seu* (найчастіше вживається на початку рядка чи строфи):

sive – *sive*: *Enaviganda, sive reges, / Sive inopes erimus coloni* (C.II.14,11-12);

seu – *seu*: *Seu plures hiemes seu tribuit Juppiter ultimam* (C.I.11,4);

an – тричі вживається в одному й тому ж місці в кількох рядках: *Romulum post hos prius an quietum / Pompili regnum memorem an superbos / Tarquini fascas, dubito, an Catonis* (C.I.12,33-35).

Полісиндетон поет використовує також для зв'язку частин речення. Багатосполучниковістю він досягає сповільнення розповіді і підкреслює відповідні семантико-стилістичні відношення між словами і структурними частинами речення, що з'єднані сполучниками.

Нами зафіксовано в одах 423 вживання синтаксичних фігур. Найчастотніший паралелізм і його різновид хіазм (164 вживання), що складає 38 %, полісиндетон (93 вживання) – 21,5 %, інверсія (89 уживань) – 21 %, гіпербатон (61 вживання) – 14 %.

Отже, дослідження синтаксичної організації од Горація дає підставу для безсумнівного висновку про її багатство і різноманітність, що вважалося еталоном поетичної довершеності й вишуканості і відповідало естетичним смакам епохи Августа.

Подібне дослідження можна поширити на вивчення творчості інших поетів епохи принципату Августа.

Література

1. Античные риторика : [переводы] / под ред.

- А.А.Тахо-Годи. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1978. – 352 с.
2. Колшанский Г.В. Объективная картина мира в познании и языке / Г.В. Колшанский. – М. : Наука, 1990. – 107 с.
 3. Корнилов О.А. Языковые картины мира как производные национальных менталитетов / О.А. Корнилов. – М.: ЧеРО, 2003. – 348 с.
 4. Літературознавчий словник-довідник / [редкол.: Т.Р. Гром'як, Ю.І. Ковалів, В.І. Теремко]. – К. : Академія, 1997. – 750 с.
 5. Содомора А. Час у поезії Горация / А. Содомора // Іноземна філологія : респ. міжвід. наук. зб. – Львів : Вища шк., 1977. – Вип. 45. – С.75-82.
 6. Содомора А. Концепція людської діяльності в поетичних образах оди Горация „До Мецената” / А. Содомора // Іноземна філологія : респ. міжвід. наук. зб. – Львів : Вища шк., 1978. – Вип. 49. – С.115–122.
 7. Содомора А. Світлотіньові і кольорові контрасти в поезії Горация / А. Содомора // Іноземна філологія : респ. міжвід. наук. зб. – Львів : Вища шк., 1979. – Вип. 55. – С.118–127.
 8. Содомора А. Поєднання слів як засіб творення образів у поезії Горация / А. Содомора // Іноземна філологія : респ. міжвід. наук. зб. – Львів : Вища шк., – 1980. – Вип. 60. – С. 145–155.
 9. Содомора А. Власні імена в поетичних образах Горация од / А. Содомора // Іноземна філологія : Респ. міжвід. наук. зб. – Львів : Вища шк., 1983. – Вип. 19. – С.93–101.
 10. Содомора А. Жива античність / Андрій Содомора. – К. : Молодь, 1983. – 230 с.
 11. Содомора А. Простір як елемент образності в поезії Горация / А. Содомора // Іноземна філологія : респ. міжвід. наук. зб. – Львів: Вища шк., 1984. – Вип. 74. – С.111–117.
 12. Содомора А. Наодинці зі словом / Андрій Содомора. – Львів : Літопис, 1999. – 457 с.
 13. Содомора А. Sub aliena umbra („Під чужою тінню”) : [роман-есе] / Андрій Содомора. – Львів : Літопис, 2000. – 334 с.
 14. Содомора А. Студії одного вірша / Андрій Содомора. – Львів : Літопис, 2006. – 364 с.
 15. Ткаченко А. Мистецтво слова / А. Ткаченко. – К.: Вид-во Київськ. ун-ту, 2003. – 448 с.
 16. Dönt E. Zur Poetik politischer Lyrik (Horaz, Pindar, Brecht) / E. Dönt // Wiener humanistische Blätter. – Wien, 1993. – Heft 35. – S.7–20.
 17. Horatii Flacci Q. Carmina / Q. F. Horatius ; [ed. L.Mueller]. – Wien : Editio stereotypa minor, 1930. – 303 s.

The object of the research is stylistic functioning of syntactic figures in The Odes of Quintus Horatius Flaccus, one of the most eminent poets in times of Augustus' principate (65–8 BC). With inversion, hyperbaton, asyndeton, polysyndeton, parallelism and chiasmus under study, a special attention is paid to the expressive role – the intensification of content-emotive expressiveness – that syntactic figures play in The Odes.

Key words: *Horatius, figure, inversion, hyperbaton, asyndeton, polysyndeton, parallelism, chiasmus.*

Исследуется стилистическое функционирование синтаксических фигур од Горация (65–8 г. до н.э.) – одного из самых ярких поэтов эпохи принципата Августа. Подчёркивается, что стилистическим фигурам синтаксиса отведена экспрессивная роль – они усиливают эмоционально-содержательную выразительность. Рассматриваются инверсия, гипербатон, асиндетон, полисиндетон, параллелизм, хиазм.

Ключевые слова: *Гораций, фигура, инверсия, гипербатон, асиндетон, полисиндетон, параллелизм, хиазм.*